

Tahto valtaan – metafysiikka nihilisminä

Heideggerin tulkinta Nietzschen filosofiasta

Mitä sitten lopulta ovatkaan ihmisen totuudet?

Ne ovat ihmisen kumoamattomia erehdyksiä.

Nietzsche

Melkein kaksituhatta vuotta,

eikä yhtään uutta Jumalaa!

Nietzsche

Friedrich Nietzsche on Martin Heideggerille ajattelija, joka saa kunnian täydellistää ja saattaa viimeiseen mahdollisuuteensa länsimaisen metafysiikan. Metafysiikka sai nimensä (*Ta méta ta physiká*), koska sen paikka Aristoteleen kokoelmissa on logiikan ja luonnontieteiden jälkeen. Aristoteles itse puhui ensimmäisestä filosofiasta, joka tieteenä koskee perimmäisiä periaatteita ja syitä¹. Uusplatonisteille metafysiikka merkitsee havaittavan luonnon ylittäviä ja sen takana olevia syitä ja todellisuutta. Myöhemmin metafysiikalla on tarkoitettu oppia olemisesta, joka tutkii olemisen olemusta ja merkitystä. Metafysiikka jakaantui opiksi olevasta (ontologiaksi), opiksi maailman olemuksesta (kosmologiaksi), opiksi ihmisestä (antropologia) ja opiksi Jumalan olemuksesta ja olemassaolosta (teologiaksi).

Jo opiskeluvuosinaan Heidegger löysi Nietzschen teoksen *Der Wille zur Machtin* laajennetun painoksen. Tämä teos on keskeisellä paikalla Heideggerin Nietzsche-tulkinnassa. Se on myös vaikuttanut koko Heideggerin filosofiaan, joka käsittää länsimaisen metafysiikan olemisen historiana. Tätä ei pidä kuitenkaan ymmärtää niin, että Heidegger olisi perinteisesti nietzscheläinen filosofi, jonka ajattelu olisi jollain tavalla Nietzschen filosofian jatkamista. Heidegger ei ollut kiinnostunut tutkimuksessaan Nietzschestä kirjailijana, kulttuurin kritisoijana tai elämänfilosofina, joiden edustajana hänet ensisijaisesti tunnettiin ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Vaikka Heideggerin pääteoksessa *Olemisessa ja ajassa* ei ole kuin yksi merkittävä viittaus Nietzscheen, on Heideggerin mielestä tullut aika tunnustaa Nietzschen ajattelun ankaruus. Vaikka Nietzschen ajattelu on muodoltaan ja eleiltään erilaista kuin perinteinen filosofia, ei se Heideggerin mukaan ole yhtään vähemmän sisällökästä tai vähemmän ankaraa kuin Aristoteleen, joka *Metafysiikassaan* ajattelee kontradiktion periaatteen perimmäiseksi totuudeksi suhteessa olemiseen. Heidegger rakentaa Nietzsche-tulkinnastaan systeemin, joka perustuu Nietzschen väittämien suhteisiin.

Tämä systeemi ei ole Nietzschen suoraan esittämä, vaan se on Heideggerin oman ajattelun kautta muodostuva rekonstruktio².

Heideggerin Nietzscheä käsittelevä aineisto on varsin laaja ja perustuu pääasiassa luentokursseihin ja seminaareihin. Vuosina 1936–1940 Heidegger piti neljä luentosarjaa Freiburgin yliopistossa Nietzschen filosofiasta. Neske Verlag julkaisi luennot ensimmäisen kerran vuonna 1961 yhteistyössä Heideggerin kanssa ja hänen hyväksymineen. Lisäksi vuosina 1936–1946 hän valmisti useita esseitä ja luentoja Nietzschestä. Vaikka Heidegger noin kaksikymmentä vuotta myöhemmissä teksteissään käyttää koko Nietzschen tuotantoa, niin luentosarjoissaan kolmekymmenluvulla hän viittaa lähes yksinomaan *Der Wille zur Machtiin* ja pitää sitä tärkeimpien aiheiden lähteenä. Nämä aiheet ovat: tahto valtaan taiteena ja tietona, saman ikuinen paluu ja nihilismi.

Nietzschen postuumisti julkaistulla teoksella *Der Wille zur Macht* on aivan oma historiansa. Nietzsche suunnitteli kirjaa, jonka nimi olisi edellä mainittu *Der Wille zur Macht* alaotsikkonaan *Versuch einer Umwerthung aller Werthe*. Ensimmäisen kerran kirja ilmestyi 1901, vuosi Nietzschen kuoleman jälkeen, hänen siskonsa toimesta. Kirja sisälsi 483 fragmenttia jaoteltuina eri otsikoiden alle. Editio oli kuitenkin hyvin vajavainen suhteessa jälkeen jääneeseen käsinkirjoitettuun materiaaliin. Laajennettu versio teoksesta ilmestyi 1906. Siinä oli nyt 1067 fragmenttia. Vuonna 1911 se ilmestyi Nietzschen teosten *Grossoktav*-kokoelmassa osina XV ja XVI, joihin Heidegger viittaa.³

Nietzsche edustaa Heideggerille metafysiikan loppua siinä mielessä, että Nietzschen ajattelussa metafysiikka käyttää äärimmäiset mahdollisuutensa. ”Filosofian loppu on paikka, jossa koko filosofian historia kokoontuu äärimmäiseen mahdollisuuteensa. Loppu täydellistymisenä tarkoittaa tätä kokoontumista.”⁴ Platonista ja Aristoteleesta aina meidän päiviimme asti jatkuneen metafysiikan loppu ilmenee platonismin kääntymi-

senä, inversiona. Kysymyksessä on tavallaan tietynlaisen kehän kulkeminen loppuun, mutta loppu ei kuitenkaan ole sama kuin alku. Heidegger kirjoittaa: ”Metafysiikka on platonismia.”⁵ Heideggerin tulkinnan mukaan Platonin ajattelu perusti olevan ja olemisen välille eron, josta metafysiikka lähti jatkumaan eron filosofiana aina Nietzscheen asti. Nietzsche, joka edustaa metafysiikan loppua, täydellisesti tämän eron. Metafysiikan lopussa sen olemus on käännetty ympäri. Tämä muoto on Heideggerille metafysiikan viimeinen ja äärimmäinen mahdollisuus, joka syrjäyttää kaikki muut mahdollisuudet.

”Mutta mitä sitten tarkoittaa ’metafysiikan loppu’? Vastaus: Historiallista hetkeä, jolloin metafysiikan *olennaiset* mahdollisuutensa ovat kuluneet loppuun. Viimeisin näistä mahdollisuuksista on juuri se metafysiikan muoto, jossa sen olemus tulee kääntymään. Tämä käänös ei ole ainoastaan todellinen vaan myös tietoinen, kuitenkin eri tavalla toteutetuna Hegelin ja Nietzscheen metafysiikassa. Subjektiviisuuden merkityksessä *tietoinen* kääntämisen teko on yksistään sen mukaan *todellista*. Hegel on sanonut, että ajateltaessa hänen systeeminsä mieltä merkitsee se yritystä mennä päähän ja pysyä siellä. Nietzsche kuvailee jo aikaisin koko filosofiaansa ’platonismiin’ kääntämiseksi.”⁶

Koko Heideggerin Nietzsche-tulkinta voidaan lukea yrityksenä ilmaista se, että metafysiikan loppu on tapahtunut. Heidegger ei kuitenkaan väitä, että metafysiikka yksinkertaisesti loppuisi, vaan että samalla se saavuttaa myös äärimmäiset mahdollisuutensa. Jotta nämä mahdollisuudet voitaisiin nähdä, on hylättävä perinteinen käsitys filosofian kehityksestä. Tilanne antaa jollekin uudelle mahdollisuuden tulla tilalle. Heidegger viittaa siihen, että tieteet ovat kehittyneet filosofian avaamien mahdollisuuksien kautta ja lopulta eronneet filosofiasta. Filosofia ymmärrettynä metafysiikkana kohtaa loppunsa, kun tieteiden ja filosofian ero on täydellinen. Voidaan sanoa, että metafysiikka hajoaa tieteen ja teknologiseksi.⁷ Heidegger käsittelee teknologiaa modernin metafysiikan lopun ilmentymänä myöhemmissä teksteissään, kuten *Die Frage nach der Technik* ja *Zeit des Weltbildes*. Sitä, minkälaisista mahdollisista olisi se ajattelu, joka tulee filosofian tilalle, kuvaa Heideggerin teksteistä ehkä parhaiten Silleen jättäminen.

Nähdessään Nietzscheen länsimaisen metafysiikan täydellistäänä, Heidegger kutsuu Nietzscheen filosofiaa tahto valtaan -metafysiikaksi. Nietzscheen metafysiikkaa voidaan ymmärtää vain, kun viisi keskeistä pääotsikkoa ymmärretään alkuperäisessä yhteenkuuluvaisuudessaan. Tämä näkökulma antaa yhden, kokonaisen ja määrätyn suhteen Nietzscheen metafysiikkaan. Nämä viisi pääotsikkoa ovat *nihilismi*, *kaikkien arvojen uudelleen arvioiminen*, *tahto valtaan*, *saman ikuinen paluu ja yli-ihminen*.⁸

NIHILISMI

Todennäköisesti ensimmäisen kerran sanaa ’nihilismi’ käytti filosofisessa merkityksessä Friedrich H. Jacobi. Muotiin termi tuli 1800-luvun loppupuolella venäläisen kirjailijan Ivan Turgenevin myötä. Teoksessaan *Isät ja pojat* Turgenev kirjoittaa:

”Nihilisti, sanoi Nikolai Petrovits. – Se tulee latinalaisesta sanasta *nihil*, ei mitään, jos muistan oikein; se siis merkitsee, että hän on henkilö, ... joka ei usko mihinkään. ... Nihilisti on ihminen, joka ei kumarru auktoriteetteja, ei usko prinssiipeihin, vaikka niitä kuinka kunnioitettaisiin.”⁹

Nihilismi tarkoitti käsitettä, jonka mukaan vain se, minkä voimme havainnoida aisteillamme, on todellista eikä mikään muu. Kaikki, mikä perustuu perimätietoon, auktoriteettiin tai määriteltyyn arvoon kiistetään. Nihilismiin kuuluu myös tietynlainen kapinallisuus, joka nykypäivän kielessä on korvattu passiivisuudella.¹⁰

Heideggerilla on oma käsityksensä nihilismi-sanan merkityksestä. On kylläkin paikka paikoin vaikea erottaa, puhuuko Heidegger omasta käsityksestään vai tulkinnastaan Nietzscheen nihilismistä. Ongelmaksi hän näkee, että sanaa nihilismi käytetään yleisesti haukkumasanana. Tapansa mukaan Heidegger alkaa määritellä käsitettä sen kautta, mitä se ei ole. Ensimmäiseksi hän toteaa, etteivät ne, joilla on henkilökohtainen kristillinen usko tai metafysisiä käsityksiä, aina ole täysin nihilismia vastaan ja sen ulkopuolella. Vastavuoroisesti he jotka pohtivat eminkään (*nihil*) olemusta, eivät välttämättä ole nihilistejä.¹¹

Heideggerille nihilismi on historiallinen liike. Se ei ole kuitenkaan mikä tahansa näkemys tai kenen tahansa esittämä opinkappale. Nihilismi ei ole myöskään kristinuskon, humanismin tai valistuksen kaltainen historiallinen ilmiö länsimaisessa historiassa. Nihilismi on perustavanlaatuaista. Heidegger määrittelee nihilismiin seuraavasti: ”Nihilismi on maan ihmisten maailmanhistoriallinen liike, ihmisten jotka ovat vedetyt modernin ajan valta-alueelle.”¹² Nihilismi ei ole tämän hetken ilmiö, eikä tuote 1800-luvulta, jolloin sen nimi tuli tunnetuksi. Nihilismi ei ole myöskään tietyn kansan ajattelijoiden ja kirjailijoiden tuote. Heideggerin mielestä ne, jotka kuvittelevat olevansa vapaita nihilismistä ja ajattelevat, ettei se heitä koske modernina aikana, edistävät sitä ehkä parhaiten. Yleinen käsitys, joka liittyy nihilismiin ateismiin, ei ole Heideggerin mielestä oikea. Nimittäin juuri siellä, missä ateismista saarnataan tai missä kristinusko kielletään, nähdään nihilismistä ainoastaan sen ulkoinen olemus, fasadi, ja nihilismistä tehdään teologinen kysymys.¹³

*Der Wille zur Macht*issa Nietzsche kysyy, ”Mitä tarkoittaa nihilismi?”, ja vastaa: ”*korkeimpien arvojen heikkenemistä*”¹⁴. Korkeimpien arvojen, kuten totuuden, kauneuden, hyvyden, heikkeneminen tarkoittaisi turmelusta ja rappiota. Nietzscheelle nihilismi ei kuitenkaan ole yksinkertainen rappion ilmiö, vaan se on länsimaisen historian perustavanlaatuinen tapahtuma, historian perustuslaki. Kuvaus arvojen historiallisesta heikkenemisestä ei kiinnosta Nietzscheä: hän ei kerro rappiosta ja turmeluksesta sinänsä. Häntä kiinnostaa nihilismi länsimaisen historian sisäisenä logiikkana. Korkeimpien arvojen heikkenemisestä huolimatta maailma itse jää, ja maailman tullessa arvottomaksi aiheuttaa se paineen arvojen uudelleen asettamiseen. Koska nihilismi on Nietzscheelle korkeimpien arvojen heikkenemistä, se on samalla aikaisempien arvojen uudelleen arviomista.¹⁵

Nietzsche puhuu eurooppalaisesta nihilismistä. Eurooppalainen tarkoittaa Heideggerin tulkinnan mukaan länsimaista historiaa. Nihilismi on jatkuva länsimaiseen historiaan kuuluva tapahtuma, jonka olennaisen ja keskeisen tulkinnan Nietzsche kiteyttää lauseeseen: ”Jumala on kuollut.”¹⁶

JUMALTEN KUOLEMA NIETZSCHELLÄ

Nietzsche puhuu Jumalan kuolemasta ensimmäisen kerran teksteissään *Iloisessa tieteessä*, joka julkaistiin 1882. Heideggerin mielestä teos edustaa alkua Nietzscheen metafysiikan kehittämisessä, jonka päätepiste olisi ollut keskeneräiseksi jäänyt *Der Wille zur Macht*. Toinen teos, jossa Nietzsche käsittelee Jumalan kuoleman teemaa on *Näin puhui Zarathustra – Kirja kaikille eikä kenellekään*. Sinänsä outo ajatus Jumalan kuolemasta ja jumalten kuolemasta oli tuttu jo nuorelle Nietzscheelle. Heidegger viittaa Nietzscheen muistiinpanoon ajalta, jolloin hän työsken-

teli *Tragedian synnyn* (1870) kanssa: ”Uskon vanhaan germaaniseen sanontaan: Kaikkien jumalien on kuoltava.”¹⁷ Nietzsche ei ole ainoa filosofi, joka puhui Jumalan kuolemasta. Hegelille Jumalan kuolema kuvaa äärimmäistä ahdistuneisuutta ja tuskaa. Nuori Hegel kirjoittaa teoksensa *Glauben und Wissen* loppukappaleessa: ”Aikaisemmin ääretön tuska oli ainoastaan historiallisesti, kulttuurisessa muotoutumisessa. Se oli olemassa tunteena, johon uudemman ajan uskonto perustuu, nimittäin että Jumala on kuollut.”¹⁸ *Phänomenologie des Geistes*issa Hegel kirjoittaa tietoisuudesta, joka on menettänyt varmuuden itsestään ja itseään koskevasta tiedosta. Tätä tuskaa voi Hegelin mukaan kuvata vain lause ”Jumala on kuollut.”¹⁹ Heidegger myöntää nuoreen Hegeliin viitaten, että lausunnot sisältävät erilaisen ajatuksen kuin Nietzschen väite. On kuitenkin olemassa yhdistävä tekijä, joka kätkee itsensä metafysiikan olemukseen.²⁰

Seuraavassa tiivistän Nietzschen *Iloisesta tieteestä* fragmentin, jossa hullu mies julistaa Jumalan kuolleen:

Hullu ihminen juoksi kirkkaana aamupäivänä sytytetty lyhty kädessä torille huutaen: ”Minä etsin Jumalaa! Minä etsin Jumalaa!”²¹ Ihmiset, jotka eivät enää uskoneet Jumalaan, ivasivat häntä erilaisilla huudoilla. Hullu ihminen jatkoi huutamistaan: ”Minne Jumala on joutunut? ... minä sanon sen teille! *Me olemme tappaneet hänet* – te ja minä! Me kaikki olemme hänen murhaajiansa! Mutta miten olemme sen tehneet? Kuinka olemme kyenneet juomaan meren kuiviin? Kuka antoi meille sienen, jolla pyyhimme pois koko taivaanrannan? Mitä teimme, kun irrotimme kahleen, joka sitoo tätä Maata sen aurinkoon? Minne se on nyt menossa? Minne olemme menossa me? Pois kaikkien aurinkojen luota? Emmekö syöksy lakkaamatta? Ja taaksepäin, sivulle, eteenpäin, joka puolelle? Onko vielä suunta ylös ja suunta alas? Emmekö harhaile äärettömässä olemattomuudessa? ... Jumala on kuollut! Jumala pysyy kuolleen! Ja me olemme hänet surmanneet!”²² Tämän jälkeen hullu kyselee, kuinka voimme tämän teon sovittaa ja jatkaa: ”Mitä sovintojuh-

lia, mitä pyhiä kisoja meidän täytyy keksiä? Eikö tämän teon suuruus ole liian suuri meille?”²³ Hullun mukaan meidän pitää tulla Jumaliksi itse. Jumalan surma on hänen mielestään suurin teko kautta aikojan ja perustaa uuden historian, joka on korkeampi: ”Ei ole ollut milloinkaan suurempaa tekoa – ja kuka ikinä syntyykään meidän jälkeemme, hän kuuluu tämän teon vuoksi korkeampaan historiaan kuin mikään historia on toistaiseksi ollut.”²⁴ Tämän jälkeen hullu mies vaikenä ja katseltuaan hetken mykistynyttä yleisöään heitti lyhdyn maahan rikkoen sen ja totesi: ”Minä tulen liian varhain ... aikani ei ole vielä tullut. Tämä valtava tapahtuma on vielä matkalla ja vaeltaa – se ei ole vielä ennättänyt ihmisten korviin. ... Tämä teko on yhä vielä heistä kauempana kuin kaukaisimmat tähdet – ja kuitenkin he ovat sen tehneet!”²⁵

Jo *Näin puhui Zarathustran* ensimmäisillä sivuilla Zarathustra tapaa metsässä pyhän miehen, joka kertoo ylistävänsä Jumalaa laulaen, nauraen ja itkien, ja ihmettelee: ”Voiko se olla mahdollista! Tuo vanha pyhä mies ei ole metsässään vielä kuullut mitään siitä, että *Jumala on kuollut!*”²⁶ Kirjan alussa Zarathustra päättää olla puhumatta enää kuolleille ja hylkää nuorallatanssijan ruumiin, jonka oli kantanut mukanaan metsään: ”... mitä hänellä on tekemistä laumojen ja paimenten ja kuolleiden ruumiiden kanssa! Ja sinä, minun ensimmäinen seuralaiseni, jää hyvästi. Minä hautasin sinut hyvin puunonteloosi, minä peitin sinut hyvin susilta.”²⁷

Vanhojen jumalien kuoleman syy selviää myös Zarathustran kertomana: Zarathustraa naurattaa niin, että pallean sattuu, kun hän eräänä yönä kuuntelee yövartijoiden pohdintaa, onko jumala olemassa vai ei. Toinen yövartijoista kysyy: ”Eikö siis tuollaistenkin epäilysten aika ole jo kauan sitten ollut ja mennyt? Kenellä onkaan lupa vielä herättää semmoisia vanhoja uneen vai-puneita valonarkoja asioita! Tulihan vanhoista jumalista loppu jo aikoja sitten: – ja totisesti, hyvän iloisen jumalien lopun he saivatkin!”²⁸ Zarathustran mukaan jumalat eivät kuolleet hitaasti

pois hiipumalla ja hämärtymällä vaan ne nauroivat itsensä kuoliaiksi. Tämän naurun aiheutti vanha äkäparta jumala, joka vahingossa lipsautti sanan: ”On yksi Jumala. Sinulla ei pidä olla mitään muuta jumalaa minun ohellani!”²⁹ Tämän kuultuaan muut jumalat kiemurtelivat naurusta jumalallisilla istuimillansa ja huusivat: ”Eikö jumalallisuutta ole juuri se, että on jumalia, mutta ei yhtä Jumalaa?” Ja kuolivat pois.³⁰

Lauseella ”Jumala on kuollut” ei ole mitään tekemistä Jumalaan uskomisen kanssa. Jos lause ymmärretään Jumalaan uskomisena, on kysymys edelleen teologisesta ajattelusta, joka koskee yliluonnollista maailmaa ja sen suhteita ihmisen olemukseen. Nihilismi nietzscheläisessä merkityksessä ei missään tapauksessa merkitse sitä, ettei kristinuskon Jumalaan tai raamatulliseen ilmestykseen voitaisi uskoa. Kristinuskon on Nietzsche historiallinen, kirkon maailmanpoliittinen ilmiö, jolloin sen tavoite on läntisen humanismin ja modernin kulttuurin muokkaamisessa. Kristinuskon tässä mielessä ja Uuden testamentin kristinuskon eivät ole samoja, ja niiden ero perustuu siihen, ettei kristillinen elämä vaadi kristinuskoa.

Fraasissa ”Jumala on kuollut” Jumala edustaa transsendentin maailman ideoita, jotka on yleisesti ymmärretty olevan maallisen elämän tuolla puolen ja määrävän elämää yläpuolelta. Näitä ovat esimerkiksi ideat, normit, periaatteet ja säännöt, päämäärät ja arvot. Nihilismi edustaa historiallista prosessia, jossa yliaistillisen valta-alue häviää niin, että kaikki oleva menettää arvonsa ja merkityksensä. Nihilismi siis on Nietzsche kauan kestävä tapahtuma (*Ereignis*), jossa olevan totuus kokonaisuudessaan muuttuu ja ajautuu kohti loppuaan. Olevan totuutta kokonaisuudessaan on kutsuttu metafysiikaksi. Heideggerin mukaan metafysiikan loppu paljastuu transsendentin ja siihen perustuvan ”ideaalin” sortuessa. Nietzsche ymmärsi oman filosofiansa myös johdantona uudelle aikakaudelle, jota vuosisadan vaihde ennakoit.³¹

Kun Jumala kristinuskon Jumalana on hävinnyt määrävästä paikastaan transsendentissa maailmassa, jää hänen paikkansa auki. Tällöin voidaan vielä pitää kiinni transsendentista ja ideaalista maailmasta. Paikka vain täytetään jollain muulla: uusia ideoita asetetaan hänen paikalleen, ja epätäydellinen nihilismi tulee vallitsemaan. Nietzsche määrittelee:

”Epätäydellinen nihilismi; sen muodot: me elämme keskellä sitä. Yritys paeta nihilismia uudelleen arvioimatta arvojamme: tuo esiin vastakohtan, terävöittää ongelmaa.”³²

Epätäydellinen nihilismi korvaa aikaisemmat arvot toisilla, mutta tekee sen samalla kaavalla ja periaatteella, jotka nojaavat aikaisempaan auktoriteettiin. Täydellisessä nihilismissä täytyy myös entinen arvon paikka eli transsendentti maailma poistaa ja asettaa arvot ja uudelleen arvioiminen eri tavalla.³³

Nietzsche piti nihilismia korkeimpien arvojen uudelleen arvioimisena, jota Jumalan kuolema merkitsee, täydellisenä nihilisminä, joka ylittää aikaisemman metafysiikan. Heideggerin mukaan Nietzsche epäonnistuu tässä nihilismin muodossa, koska huolimatta vanhojen arvojen heikkenemisestä ja transsendentin maailman häviämisestä maailma itse jää vaatiin uusia arvoja. Tämä ei johda täydelliseen arvojen vapautteen vaan arvojen uudelleen arvioimiseen. Heidegger kuitenkin näkee, että Nietzsche esittää vielä äärimmäisempää nihilismia, jota tämä ei huomaa. Vaikka Nietzsche haluaa ylittää metafysiikan, on hän sen keskuksessa, koska hän jatkaa ajatteluaan arvottamisen ehdoin. Tämä arvioiminen nihilismin äärimmäisenä muotona ottaa myös olemisen arvona, mikä Heideggerille on äärimmäisin nihilismin muoto ja metafysiikan loppu.

Nietzschelle nihilismi on arvojen uudelleen arvioimista, ja hän näkee, että arvojen uudelleen arvioiminen eli asettaminen vaatii uuden paikan ja periaatteen. Tämä tarkoittaa, että arvioimisen olemuksen ja arvon olemuksen määrittely on muuttunut. Uudelleen arvioiminen käsittää olemisen ensimmäisen kerran arvoksi, jonka myötä metafysiikasta tulee arvoajattelua. Transsendentin maailman muututtua elottomaksi pitää etsiä sitä, mikä on elävintä. Nihilismi itse muuttuu elämän ylenpalttisuuden ideaaliksi. Olevan metafysiikasta on tullut arvon metafysiikkaa. Jotta tämä voitaisiin Heideggerin mielestä ymmärtää oikein, on selvítettävä, mitä arvo merkitsee Nietzschele.

Arvon olemus Nietzschele perustuu näkökulmaan, joka ymmärretään subjektin näkemänä, ei subjektin mielipiteenä. Arvot ovat Nietzschen mukaan redusoitavissa voiman numeeriseen mittaskaalaan. Moraaliset arvot kuuluvat psykologian alueelle.³⁴ Arvo asetetaan nähtynä ja nähdyksi ja se määrää katsetta. Arvo on arvo niin kauan kuin se on jonkin arvoinen. Nietzsche haluaa tehdä selväksi, että arvot näkökulmana ovat perustavanlaatuisesti, jatkuvasti ja samanaikaisesti parantavia ja säilyttäviä ehtoja. Ne ovat elämän jatkumisen ehtoja, jotka kuuluvat yhteen. Heidegger määrittelee tuleminen liikkumiseksi, ohittamiseksi ja liikutettuna olemiseksi viitaten Leibniziin. Heidegger näkee, että ”tuleminen” Nietzschen arvojen olemuksen luonnehdinnan päätöksenä antaa vihjeen perustavanlaatuisesta valtakunnasta, jonne arvot ja niiden asettaminen kuuluvat. Tuleminen on tahtoa valtaan, joka on perustavanlaatuinen elämän luonne. Laajassa mielessä tahto valtaan, tuleminen, elämä ja oleminen ovat Heideggerin tulkinnan mukaan Nietzschele samoja.³⁵

Tulemisessa elämä – elollinen – hahmottaa itsensä tahto valtaan -keskuksiin räsmentyksen aikaan. Keskuksat ovat hallitsevia muotoja, joita ovat esimerkiksi taide, valtio, uskonto, tiede ja yhteiskunta. Arvo on ennen kaikkea näiden keskustusten vähene mistä tai kasvamisesta. Tahto valtaan on arvojen asettamisen välttämättömyys ja arvostelman mahdollisuuden perusta. Tähän asti korkeimmat arvot ovat hallinneet aistimellista transsendentin korkeuksista ja metafysiikka on ollut tämän vallan struktuuri. Metafysiikan kääntäminen tapahtuu asettamalla kaikkien arvojen uudelleen arvioinnille uudet periaatteet. Nietzsche omasta mielestään ylittää metafysiikan, mutta Heidegger väittää vastaan: ”Tällainen kääntäminen jää vain itseään pettäväksi sotuksi samasta, joka on tullut tuntemattomaksi.”³⁶ Nietzsche ymmärtää nihilismin korkeimpien arvojen heikkenemisen historian sisäiseksi laiksi. Samalla hän selittää, että nihilismi arvojen heikkenemisen uudelleen arviointina perustuu mahdollisuudelle asettaa arvoja. Arvojen asettaminen taas perustuu tahdolle valtaan. Siksi Nietzschen nihilismi-käsite ja julistus Jumalan kuolemasta voidaan ajatella vasta sen jälkeen, kun ollaan selvitetty, mitä Nietzsche tarkoittaa ”tahdolla valtaan”.³⁷

TAHTO VALTAAN

Tahtominen on samaa kuin jonkin tavoittelemisen. Valta tarkoittaa auktoriteetin omistamista ja sen kautta vallan käyttämistä. Näin ymmärrettynä tahto valtaan saa psykologisen merkityksen, joka on harhaanjohtava Nietzschen kohdalla Heideggerin käsityksen mukaan. Heidegger kirjoittaa painavin äänensävyin:

”Tahto valtaan on perustavanlaatuinen nimi koko Nietzschen filosofialle. Siksi tätä filosofiaa voidaan kutsua Tahto valtaan -metafysiikaksi.”³⁸

Heideggerin mielestä tahtoa valtaan ei voi koskaan ymmärtää minkään sanoille annettavien yleisten merkitysten kautta ja jatkaa: "...tämän voi ymmärtää vain ajattelulla, joka on ylittänyt länsimaisen metafysiikan ja länsimaisen metafysiikan historian."³⁹ Määrittely on tietenkin hankala Heideggerille. Kirjoitaa ja tulkitsee hän nyt Nietzscheä ajattelulla, joka on ylittänyt metafysiikan? Vastaus kysymykseen on kielteinen. Heidegger ei missään eksplisiittisesti väitä tekevänsä niin. Kyseinen huomio on pyrkimys antaa konteksti tulkinnalle, joka kuitenkin on metafysiikan sisällä ja metafysiikan kielessä. Heideggerin teksteistä *Silleen jättäminen* on selvän yritys ylittää metafysiikka, joka tarkoittaa ensisijaisesti sen kielen hylkäämistä, millä metafysiikka puhuu. Nietzsche-luennoista tulee kuitenkin vahvasti mieleen vaikutelma, että Heidegger pitää itseään metafysiikan ylittäjänä, vaikkakaan ei sitä tohdi ääneen sanoa. Näinhän on tavallaan oltava, jos Hegel aloitti metafysiikan lopun ja Nietzsche täydellisti sen: Heideggerille jää pelkästään kirjaajan osa tai uuden olemisen ajattelun epookin ensimmäisen edustajan osa, jota voisi verrata Aristoteleeseen ja Platoniin. Tämän kontekstin sisällä Heidegger yrittää nyt selvittää, mitä tahto valtaan on. Heideggerin päämäärä on hänen omien sanojensa mukaan pitää kiinni Nietzschen lausunnoista, kuitenkin ymmärtäen ne kirkkaammin kuin Nietzsche on ne välittömästi pystynyt ilmaisemaan. Hän ei tarkoita, että ymmärtäisi paremmin Nietzschen filosofiaa vaan hän haluaa tuoda ajattelun *läheisyyteen*. "Mikä tulee merkityksellisemmäksi meille tulee lähemmäksi."⁴⁰ Läheisyys on Heideggerille yksi olevan totuuden tapahtumisen tapa.⁴¹

Nietzsche kirjoittaa ensimmäisen kerran tahdosta valtaan *Näin puhui Zarathustran* kappaleessa "Itsensä-voittamisesta": "Tämä on teidän koko tahtonne, te viisaimmat, vallantahtona⁴²; ja silloinkin, kun te puhutte hyvästä ja pahasta ja arvostuksista"⁴³ ja edelleen "Mistä minä löysin elävää, siitä minä löysin vallan tahdon; ja vielä palvelevankin tahdosta minä löysin tahdon olla herra."⁴⁴

Heidegger määrittelee ensin, mitä tahto on. Määrittely johtaa siihen, että tahto valtaan on vallan olemus. Tahto ei ole ainoastaan haluamista, jonkin tavoittelemista. Tahto on käskemistä. Tahto on itsensä kokoamista annetulle tehtävälle. Vain se, joka ei voi totella itseään, jää käskettäväksi. Se, mitä tahto tahtoo, ei ole ainoastaan jotain, jonka perässä tahto on ja jota sillä ei vielä ole. Mitä tahto tahtoo, se sillä jo on, koska tahto tahtoo itseään. Näin se nousee itsensä yläpuolelle. Tahtoessaan itsensä tahto ylittää itsensä. Nietzsche kirjoittaa: "Tahtominen ylipäätään on sama asia kuin tahtoa-tulla-vahvemmaksi, kasvaa..."⁴⁵ Tulla voimakkaammaksi tarkoittaa enemmän valtaa. Tahto valtaan -ilmaisussa valta ei merkitse mitään muuta kuin tahdon itsensä tahtomisen olemusta käskevänä. Käskävä tahto liittyy itsensä itseensä. Tahto on olemassa valtana. Tahto tahtona on itse tahto valtaan vallan valtuuttamana. Tahto valtaan on vallan olemus. Se manifestoituu ehdottomana tahdon olemuksena puhtaan tahdon tahtoessaan itseään.⁴⁶

Heidegger tulkitsee Nietzschen tahtoa valtaan äärimmäisesti. Kaikki tahtominen on tahtoa valtaan, eikä siitä siksi voi päästä eroon, tai heittää syrjään. Seuraavasta Nietzsche-sitaatista Heidegger lukee, että ei-minkään tahtominen on edelleen tahdon tahtomista. "Tahto ennemminkin tahtoo ei-mitään kuin on tahtomatta."⁴⁷ Tahto valtaan tahdon olemuksena on kaiken todellisen olennainen piirre. "Kun tahto valtaan on olemisen syvin olemus..."⁴⁸ Tässä Nietzsche ymmärtää olemisen metafysiikan kielen mukaisesti olevan kokonaisuutena. Tämän mukaan Nietzsche ei voi ymmärtää metafysiikan ulkopuolelta, koska se olisi anakronistista.⁴⁹ Olemisen syvimpänä olemuksena tahto valtaan ei siksi voi olla psykologinen termi. Nietzscheillä tahto valtaan

on nimi olemisen ja vallan olemukselle. Heidegger painottaa, ettei tätä saa pitää päähänpistona tai mielikuvituksen oikkuna vaan se on sellaisen ajattelijan perustavanlaatuisen kokemus, joka yrittää löytää vastausta kysymykseen, mitä oleva on olemisen historiassa.⁵⁰

Vallan tahtoessa lisää valtaa, on sen myös turvattava saavutettu vallan taso. "Tahtoa ylipäätään on sama kuin tahtoa tulla vahvemmaksi, kasvaa, ja lisäksi tahtoa välineitä siihen."⁵¹ Perustavanlaiset välineet ovat ne ehdot, jotka tahto valtaan on asettanut ja joita Nietzsche kutsuu arvoiksi. Kaikessa tahdossa on arvioimista, joka tarkoittaa arvojen perustamista ja muodostamista. Tahto valtaan on olemukseltaan arvoja-asettava tahto. Arvot ovat parantavia-kasvattavia ehtoja minkä tahansa olevan olemisessa. Tahto valtaan elämänä ei perusta itseään puutteen tunteeseen, vaan se itse on ylenpalttisen elämän perusta.⁵²

IKUINEN PALUU JA OLEMINEN

On kuitenkin jotain, jota ei tahto valtaankaan voi saavuttaa ja tahtoa: "Takaisin tahto ei voi tahtoa; ettei se kykene murtaamaan aikaa eikä ajan pyydetä..."⁵³ "Ettei aika juokse takaisin, se on tahdon vimma; 'se mikä on ollut' – tämä on sen kiven nimi, jota tahto ei kykene vierittämään."⁵⁴ Nietzscheä herättää lähes kauhua se, ettei tahdolla valtaan ole valtaa yli ajan ja yli ikuisen paluun. *Iloisen tieteen* fragmentissa nimeltä Suurin paino demoni kuiskailee:

"Tämä elämä, sellaisena kuin sitä nyt elät ja olet elänyt, sinun täytyy elää vielä kerta ja vielä lukemattomia kertoja; eikä sinä ole oleva mitään uutta. Olemassaolon ikuinen hiekkakello kääntyy yhä uudestaan – ja sinä sen kanssa, sinä tomun hiukkanen!"⁵⁵

Halutessaan ylittää oman valtansa tahto ei ole tyytyväinen mihinkään elämän yltäkylläisyyteen. Tahto valtaan asettaa vallan ylittämään oman tahtonsa, koska tahto on tahdon tahtomista. Tällä tavalla se palaa samana takaisin itseensä. Näin se, mikä kokonaisuudessaan on olemassa, on saman ikuisen paluu, kokonaisuuden essentian ollessa tahto valtaan ja olemassaolon ollessa eksistentia. Tämä vaikeasti ymmärrettävä tulkinta tahdosta valtaan ja saman ikuisesta paluusta Nietzschen metafysiikassa määrittelee mitä oleva on. Tämä on Heideggerin mukaan yhdenmukainen antiikin ajoista lähtevän metafysiikan kanssa. Heidegger joutuukin puolustelemaan tulkintaansa:

"Sitä perustavanlaatuista suhdetta, joka ajatellaan tällä tavalla tahdon valtaan ja saman ikuisen paluun välille, ei voida vielä suoraan esittää tässä, koska metafysiikka ei ole ajatellut eikä edes kysynyt *essentian* ja *eksistentian* eron alkuperää."⁵⁶

Heideggerille eron, differenssin muistaminen ei ole pelkästään eron tarkastelua olemisen ja olevan välillä, vaan se on myös eron ongelman muistamista, niin subjektin kuin objektinkin kannalta. Nietzschen ajattelusta Heidegger löytää totaalisen metafysiikan täydellistymisen ja kehityksen eli ajattelun joka on unohdannut olemisen ja sen eron olevaan. Metafyysisessä prosessissa ei jää mitään olemiselle sellaisenaan, ja tämä on tulos Nietzschen tahto valtaan -ideasta, jonka Heidegger esittää tahtona tahtoon. Mahdollinen yhteys Nietzschen ja eron välillä voi olla vain negatiivinen. Nietzschen ajattelussa ero on täysin poistettu.⁵⁷ Näin Nietzscheä tahtomattaan tulee sekä metafysiikan lopun ilmoittaja että problemaattisesti myös sen ylittäjä.⁵⁸

Moderni metafysiikka alkaa ja saa olemuksensa siitä, että se etsii ehdotonta, epäilyksetöntä varmuutta. Nietzschen mukaan

tahto valtaan perustaa metafysiikan edellyttäen, että totuus on välttämättä arvo ja varmuus totuuden moderni muoto. Nietzsche kirjoittaa: ”Kysymys arvosta on *perustavanlaatuisempi* kuin kysymys varmuudesta: jälkimmäinen tulee vakavasti otettavaksi vasta, kun on vastattu arvo-kysymykseen.”⁵⁹ Koska Nietzsche kokee kaiken olevan tahtona valtaan, niin hänen ajattelunsa täytyy kulkea kohti arvoa. Kysymyksestä tulee myös historiallinen.⁶⁰

Arvojen ajattelu perustuu tahto valtaan -metafysiikkaan. Nietzschen tulkinta nihilismistä korkeimpien arvojen uudelleen arviointina on metafyyinen tulkinta ja erityisesti Heideggerin nimeämän tahto valtaan -metafysiikan mukaista. Kun Nietzsche ymmärtää oman ajattelunsa nihilismin todellisena täyttymisenä, ei hän enää ymmärrä nihilismia pelkästään negatiivisena korkeimpien arvojen arvottomaksi tekemisenä, vaan positiivisesti nihilismin ylittämisenä, koska todellisuus nyt täysin koettuna, toisin sanoen tahtona valtaan, tulee perustaksi normeille ja arvojen asettamiselle. Sen arvot määrittyvät välittömästi inhimillisellä toiminnalla. Olla ihminen on nostettu toiseen ulottuvaisuuteen.⁶¹

YLI-IHMINEN

Kun aikaisemmin viitatussa *Iloisen tieteen* kohdassa hullu sanoo Jumalan kuolemaa ihmisen aiheuttamaksi, tehdään transsendentti maailma arvottomaksi.

”Ei ole ollut milloinkaan suurempaa tekoa – ja kuka ikinä syntyykään meidän jälkeemme, hän kuuluu tämän teon vuoksi korkeampaan historiaan kuin mikään historia on toistaiseksi ollut.”⁶²

Nietzschen nihilismin myötä, kun se on kaikkien arvojen uudelleen arvioimisena tahto valtaan yhdessä saman ikuisen paluulla, tulee välttämättömäksi määritellä uudestaan ihmisen olemus. Koska ”Jumala on kuollut” voi vain ihminen asettaa mitan ja paikan uudelle ihmiselle, jonka olemukseen kuuluu koko maailman hallitseminen.⁶³ Heideggerin mielestä olemisen ja ihmisen suhdetta ei ole vielä perusteellisesti ajateltu länsimaaisessa filosofiassa, antropologiassa tai psykologiassa. Tämä johtuu siitä, että ihmisen olemisen käsitetään itsestäänselvyydeksi ja rinnastetaan muiden olioiden olemistapaan.⁶⁴

Siitä tietoisuudesta, että Jumala on kuollut, alkaa korkeimpia arvoja uudelleen arvioiva tietoisuus. Ihminen siirtyy korkeampaan historiaan, koska siinä arvojen asettamisen periaatteena tahto valtaan on koettu ja hyväksytty erityisesti toden totena, kaiken olemisen olemisena. Siinä itsetietoisuus, jossa moderni inhimillisyys omistaa olemuksensa, täydentää viimeisen askeleensa. Normatiivisten arvojen rappio on lopussaan, ja nihilismi on ylitetty. Ihmiskunta tahtoo omaa ihmisenä olemistaan tahtona valtaan ja kokee ihmisenä olemisen kuulumisena todellisuuteen, jota tahto valtaan määrittää. Tällöin ihminen on saavuttanut olemuksen muodon, joka ylittää ja ohittaa nykyisen ihmisen. Tämä olemus on tietenkin yli-ihminen. Yli-ihminen ei ole mikään supersankari, jolla olisi ylikuonnollisia henkisiä kykyjä tai voimia, eikä myöskään ihminen joka perustuu Nietzschen elämänfilosofiaan. Yli-ihminen merkitsee täydellistymisensä aikaan saapuvaa modernin ihmiskunnan olemusta. Yli-ihminen on ihminen todellisuudesta, jota määrää tahto valtaan.⁶⁵

Nietzschen yli-ihminen herättää helposti närkästystä, jota Heidegger pitää vastuuttomana, koska närkästys perustuu yli-ihmisen väärään tulkintaan.⁶⁶ Nykypäivänä Nietzschen filosofiassa enemmän närkästystä herättää kuitenkin Jumalan

kuoleman teema, vaikka kuinka painottaisi ettei kysymys ole henkilökohtaisesta uskosta, vaan että Nietzsche puhuu ennen kaikkea kristinuskon Jumalasta. Useimmille nämä kuitenkin ovat sama asia. Heideggerilla on ehkä ollut tarve alleviivata tulokintansa eroa natsien Nietzsche-tulkintaan, jossa yli-ihmisellä oli tietenkin oma paikkansa ja jonka vuoksi yli-ihminen herätti aikaisemmin enemmän närkästyä kuin meidän päivinämme.⁶⁷ Heideggerille on tärkeitä ja vastuullista ottaa vakavasti Nietzsche'n pohdinta ihmiskunnasta, jossa olemisen kohtalona on tahto valtaan.⁶⁸ Yli-ihmisen olemus ei ole lupa raivokkaaseen itse-tahtoon. Se on laki, joka tahtona valtaan tuo esiin ja luo äärimmäisen metafysiikan epookin. Yli-ihminen kuuluu siis metafysiikan epookiin ja on osa epookin ketjua. Ihminen on kutsuttu siihen Nietzsche'n metafysiikan myötä. Ihminen ei vielä kuitenkaan ole hyväksynyt tahtoa valtaan perustavanlaatuisesti luonteekseen. Transsendentti maailma, mikä aikaisemmin asetti ehdot ja määritteli ihmisen olemuksen päämäärillä ja normeilla, on menettänyt ehdottoman ja välittömän vaikutusvallan. Tilalla on tahto valtaan. Transsendentin maailman tarkoitukset ja normit eivät enää tue ja vie elämää eteenpäin. Se maailma on kuollut.⁶⁹ Todellinen maailma on tehnyt ylikuonnollisen maailman käsittävän perustan epäuskottavaksi. Tätä on ”Jumala on kuollut” ajateltuna metafysisesti.⁷⁰

Kun Jumala on kuollut edellä esitetyn metafysisen kokemuksen kautta, niin se mitä on muuttuu ihmisen tahtomiseksi määritettynä tahdolla valtaan. *Näin puhui Zarathustrassa* Nietzsche esittää: ”Jumala on kuollut: nyt tahdomme *me* – yli-ihmisen elävän.”⁷¹ Heidegger ymmärtää lauseen seuraavasti: Kaiken olevan hallinta siirtyy Jumalalta ihmiselle, tai karkeammin sanottuna Nietzsche asettaa ihmisen Jumalan paikalle. Ihminen ei voi koskaan asettaa itseään räysin Jumalan paikalle. Jotain vielä kummallisempaa voi kuitenkin tapahtua. Metafysisesti ajateltuna paikka, joka kuuluu Jumalalle, on paikka, joka kausatiivisesti antaa ja säilyttää kaiken, mitä on jonain luotuna. Jumalan paikka voi jäädä tyhjäksi. Toinen metafysisen paikka lymyää horisontissa, paikka, joka ei ole identtinen Jumalan eikä ihmisen paikan kanssa. Yli-ihminen ei koskaan asetu Jumalan paikalle, vaan ennemminkin toisenlaisen olemisen paikalle. Tätä paikkaa Heidegger kutsuu subjektiivisuudeksi.⁷²

Kaikki oleva on todellista objektina tai objektivoituna, minkä kautta objektin subjektiivisuus ottaa muotonsa. Objektivointi, eteen asettaminen, asettaa objektin *ego cogiton* eteen. Tässä asettamisessa ego todistaa olevansa oman tekemisensä perusta, *subiectum*. Subjekti on subjekti itselleen ja tietoisuuden olemus on itsetietoisuutta. Kaikki oleva on joko subjektin objekti tai subjektin subjekti. Maailma muuttuu objektiksi. Tässä kaiken kattavassa subjektiivoinnissa, maa joka alunperin oli se joka esittää ja pystyttää, muuttuu ihmisen asettamaksi ja analysoitavaksi.⁷³

HULLUN IHMISEN PUHE

”Tulee aika, jolloin tapahtuu äärimmäinen taistelu maan heruudesta, ja se kantaa fundamentaalisten filosofoiden doktriinin nimeä.”⁷⁴

Aina 1930-luvun loppupuolella asti filosofia on Heideggerille paikka, jossa totuus tapahtuu. Myöhemmin hän luopuu tästä ideasta ja näkee ajattelun olevan se, jossa totuus *aletheiana* paljastuu, eikä enää pidä filosofiaa ja ajattelua samana.⁷⁵ Nietzsche ei tarkoita, että maan ja inhimillisen materiaalin hyväksikäyttö saisi voimansa ja perustelunsa filosofiasta. Päinvastoin, filosofia nykyisessä mielessään kulttuurin jatkuvana opinkappaleena häviää. Niin kauan kuin filosofia on ollut todellista, on

filosofia tuonut toden todellisuuden puheeseen ja siten tuonut olevan olemisen esiin historiansa mukaan (*aletheia*). Perustavanlaatuisilla filosofisilla doktriineilla ei tarkoiteta oppineiden doktriineja vaan totuuden kieltä olevasta sellaisena, jonka totuus itse on tahtoa valtaan, jolloin se on ehdottoman subjektiivisuuden metafysiikkaa. Nämä opit eivät puhu siitä mitä on, ja mitä sen vuoksi tapahtuu. Maan herruudesta taistelun alussa subjektiivisuuden aika kohtaa täyttymyksensä. Siihen kuuluu tosiasia, että oleminen – tahtona valtaan – on tullut varmaksi ja siksi tietoiseksi omasta itsestään ja totuudestaan. Tietoiseksi tuleminen on välttämätön tahdon. Tietoisuus tahtoo tahtoa valtaan. Metafysisesti ajateltuna tilanne on subjektin toiminnan tila ja tilanteet on kiinnitetty subjektiivisuuden metafysiikkaan.⁷⁶

Nietzsche'n filosofiassa ”Suuri keskipäivä” on kirkkaimman kirkkauden hetki, jolloin tietoisuus on tullut ehdottomasti ja joka suhteessa tietoiseksi itsestään ja tietoisuus käsittää tahtomisen valtaan minkä tahansa olemisena. Tahdolla se alistaa itselleen koko objektivoitun maailman ja kaiken olevan tahdon varastoksi. Toisin kuin Heideggerille, Jumalan kuolema on Nietzsche'lle vapauttava asia.⁷⁷ Hänelle Jumalan kuolema tarkoittaa, että objektivoiva tietoisuus asettaa arvot ja arvostelee arvot. Siksi arvo määrittää kaiken olevan olemisessaan. Oleminen muuttuu arvoksi ja pysyvän olemassaolon jatkuvuuden turvaaminen on välttämätön ehto, jonka tahto valtaan asettaa. Tässä voidaan Heideggerin mielestä kysyä: Voiko olemista arvostaa korkeammin kuin asettamalla se arvoksi? Heideggerin vastaus on, ettei olemista kuitenkaan ymmärretä oikein ja arvostaminenkin on kyseenalaista, koska oleminen asetetaan arvona tahdon alaiseksi. Heideggerin oman ajattelun mukaisesti oleminen ei voi olla riippuvainen mistään, eikä sillä ole muuta perustaa kuin olemattomuus, joka luonteensa mukaan on perustaton perusta, pohjaton kuilu. Länsimainen filosofia on jatkuvasti ajatellut olemista *jonkin* olemisena ja näin unohtanut olemisen. Tässä unohtamisessa olemisesta on tullut arvo. Tämä on Heideggerille todistus siitä, ettei olemisen ole vielä annettu olla olemisena.⁷⁸

Nietzsche ymmärtää tahto valtaan -metafysiikalla nihilismin ylittämistä. Näin on Heideggerin mielestä niin kauan kuin nihilismi ymmärretään vain korkeimpien arvojen uudelleen arvioimisena. Nietzsche nostaa arvoajattelun periaatteeksi nihilismin ylittämiseksi. Arvo ei anna olemisen olla oleminen, ei anna olemisen olla se itse, minkä vuoksi tämä oletettu ylitys jää vain nihilismin täydellistymiseksi. Metafysiikka ei ole ainoastaan ajatteleminen olemista, vaan tämä ei-ajattelu pukeutuu illuusion, että se ajattelee olemista arvokkaimmassa muodossaan arvona, jolloin kaikki kysymykset olemisesta tulevat turhiksi ja siksi jäävät. Jumalan edustaman ylikuonnollisen maailman tulkitseminen korkeimmaksi arvoksi ei ole ajateltu olemisesta käsin. Kovin isku Jumalaa vastaan ei ole se, että Jumalaa pidetään tuntemattomana tai että Jumalan olemassaoloa pidetään todistamattomana, vaan se, että Jumalaa pidetään korkeimpana arvona.⁷⁹

Jumala on kuollut. Ihmiset ovat aiheuttaneet Jumalan kuoleman, mutta eivät ole huomanneet tekoaan. Jumalan kuolema ilmaisee jotain pahempaa kuin sen, että ei ole Jumalaa: Jumala on vielä kaiken lisäksi tapettu. Ajatus käy vielä vaikeammaksi. Jos Jumala olisi itse päättänyt päivänsä, sen vielä voisi jotenkin ymmärtää, mutta vielä vaikeampi on ymmärtää, että ihminen on hänet tappanut. Sitä on suorastaan mahdotonta ajatella. Nietzsche kuvaa tätä käsittämätöntä tapahtumaa kolmella kysymyksellä:

”Kuinka olemme kyenneet juomaan meren kuiviin? Kuka antoi meille sienen, jolla pyyhimme pois koko taivaanrannan? Mitä teimmekään, kun irrotimme kahleen, joka sitoo tätä Maata sen aurinkoon?”⁸⁰

Heidegger vastaa kysymyksiin: ”Viimeisen kolmen ja puolen vuosisadan eurooppalainen historia kertoo auringon ja maan irrottamisesta toisistaan.”⁸¹ Nietzsche ei Heideggerin mukaan tarkoita ainoastaan kopernikaanista vallankumousta ja luonnon modernia ymmärtämistä. Aurinko muistuttaa Platonin allegoriaa auringon ja valon alueesta sfäärinä, jossa oleva ilmiasussaan näyttäytyy. Horisontti eli taivaanrantana viittaa yliluonnolliseen maailmaan, joka todella on. Aurinko ja horisontti ovat kokonaisuus, joka sulkee ja sisällyttää itseensä kaiken olevan, kuten meri sisällyttää itseensä kaiken merellisen. Maa ihmisten majapaikkana irtoaa auringosta ja samalla taivaanrannasta. Alue, joka muodostaa itsessään olevan yliluonnollisen maailman, ei enää ole ihmisen auktoriteetin valona. Taivaanranta pyyhitätään pois ja olevan kaikkeus itsessään juodaan pois kuin meri. Tämä tapahtuu, koska ihminen on noussut minuuteen (*Ichheit*) *ego cogitosa*, ja muuttanut kaiken objektiksi. Oleva objektina nielaistaa subjektiviteetin immanenssiin. Horisontti ei enää valaise, vaan on ainoastaan tahto valtaan arvojen asettamisen näkökulman alaisena.⁸²

METAFYSIIKAN TÄYDELLISTYMINEN JA OLEMINEN

Nietzschen aurinko, horisontti ja meri selvittävät Heideggerille, mitä Jumalan kuolema tarkoittaa. Ihmiset tappavat Jumalan pyyhkimällä yliluonnollisen maailman pois. Oleva ei tule yksinkertaisesti ei-miksikään (*zunichte*), vaan sen oleminen muuttuu. Ihminen muuttuu myös. Hänestä tulee se, joka poistaa olevan siinä mielessä kuin se on itselleen. Olevasta tulee objekti, joka tuodaan esiin esittämällä, representaatiolla. Poistamalla itselleen oleva, eli tappamalla Jumala, saavutetaan pysyvyys ja jatkuvuus varantona, jonka avulla ihminen turvaa itselleen ruumiillisen, henkisen ja psyykkisen materiaalin. Turvaaminen eli turvallisuuden luominen perustuu arvojen asettamiseen. Arvojen asettaminen on alistanut kaiken itsessään olevan ja samalla surmannut itselleen olevan. Metafysiikka on saanut aikaan Jumalan kuoleman ja täydellistyy samalla tahto valtaan -metafysiikaksi. Heidegger väittää, että Nietzsche itse ei tunnista metafysiikan pauloihin jäämistään. Nietzsche edelleen ymmärtää metafysiikan tahtona valtaan, nihilisminä, jolloin ei ole kysymys metafysiikan ylittämisestä vaan sen toteuttamisesta (*vollziehen*) kaikkien arvojen uudelleenarvioimisena.⁸³

Ei ainoastaan olemisen tulkinta arvona estä olemisen tulemista ja olemista olemisessaan. Olemisen tulkinta arvona olisi mahdollistanut edeltävän metafysiikan ainakin kysymään olemista totuudessaan. Heideggerin mukaan emme kuitenkaan löydä metafysiikasta kokemusta olemisesta itsestään. Mistään ei löydy olemisen totuuden ajattelua, ei edes esiplatonistisessa ajattelussa, jota Heidegger pitää länsimaisen ajattelun alkuna.

”*Estin (eon) gar einai* nimeää olemisen itsensä. Mutta se ei ajattele läsnäoloa totuudessaan. Olemisen historia alkaa olemisen unohtamisesta. Siksi ei ainoastaan tahto valtaan -metafysiikka ole ollut ajattelematta olemista totuudessaan. Tämä olemisen unohtaminen kuuluu vain metafysiikalle metafysiikkana.”⁸⁴

Seuraavaksi Heidegger kysyykin, mitä on se metafysiikka metafysiikkana, jolle olemisen unohtaminen kuuluu. Jos metafysiikka osaa vastata kysymykseen itsestään, ymmärtää se itsensä metafysisesti ja vastaus on myös metafysisinen. Tämä pätee Heideggerin mielestä myös logiikkaan. Logiikan kysyessä itseään, on vastaus looginen, logiikan omien sääntöjen mukaan. Kysyessään itseään, metafysiikka putoaa itseensä takaisin, edes tietämättä, minne putoaa. Nietzschen yritys ylittää metafysiikka epäonnis-

tuu, koska hänen ajattelunsa on Heideggerin mukaan metafysiikkaan kuuluvaa. Nietzsche paljasti nihilismin joitakin piirteitä ja samalla selitti niitä nihilistisesti, kuitenkin raviten niiden olemusta. Hän ei kuitenkaan koskaan ymmärtänyt nihilismin olemusta.⁸⁵

Nihilismin olemus perustuu metafysiikkaan, jossa olemisen totuus jää olevan ilmaantumisen, läsnäolon varjoon ja kokonaan tulematta. Koska olemisen totuus ja oleminen itse on ei-mitään, toisin sanoen ei-olevaa, on metafysiikka olevan totuuden historiana olemukseltaan nihilismiä. Koska eurooppalaisen ja läntisen maailmanhistorian perusta on metafysiikka, on maailmanhistoria täysin eri merkityksessä nihilistinen. Ajateltuna Heideggerin olemisen historiasta käsin tarkoittaa *nihil* nihilismissä, ettei mitään ole. Oleminen ei tule oman olemuksensa valoon. Olevan ilmaantumisessa oleminen jää pois. Olemisen totuus jää pois muistoista ja se unohdetaan. Nihilismin olemus on olemisesta luopumista. Olemisen olemuksesta johtuu, että oleminen jää ajattelematta, kätkeytyy ja oleminen vetäytyy totuuteensa. Oleminen peittää ja salaa itsensä tässä peittymisessä. Metafysiikka ei kuitenkaan ole täysin toivoton olemisen suhteen. Heidegger kirjoittaa: ”Kun katsomme tähän itsensä peittävään olemukseen, saamme ehkä vilahduksen olemisen totuuden läsnäolosta.”⁸⁶ Tämän mukaan metafysiikka ei olisi pelkästään olemisen kysymisen laiminlyöntiä. Metafysiikka voi olemukseltaan olla olemisen itsensä mysteeri, mysteerin, jota ei ole ajateltu. Muuten ei ajattelija, joka ponnistelee pitääkseen olemisen ajattelussa, voisi lakkaamatta kysyä metafysiikan olemusta.

Heideggerin mielestä metafysiikka on sekä olemisen historian epookki että nihilismiä. Kun nihilismiä hänen mukaansa kuunnellaan toisin, kaikuu olemus, jonka se nimeää. Tällöin on mahdollista kuulla eri tavalla metafysiikan kieltä, joka on kokenut jotakin nihilismistä ymmärtämättä kuitenkin sen olemusta. (Tässä Heidegger joutuu edelleen selittelemään sitä, kuinka hän pystyy kirjoittamaan metafysiikan olemuksesta kysyen olemista, vaikka metafysiikka ei ole vielä ylitetty.) Näin saadussa kuvassa voidaan pohtia alkavaa nihilismin täyttymistä, vaikkakin laihoihin tuloksiin. Heidegger väittää, ettei mikään tieteellinen tai yhteiskunnallinen, metafysisinen tai uskonnollinen näkökulma voi tarkasti ajatella sitä, mitä meidän aikanamme tapahtuu. Se mitä ajattelulle on annettu ajateltavaksi, ei ole mikään syvä peitetty taustalla oleva merkitys, vaan lähellä oleva. Läheisyyttä se aina ohitetaan, ja tämän ohituksen ansiosta jatkuvasti onnistutaan tappamaan suhde olevan ja olemisen välillä.⁸⁷

LOPUKSI

Heideggerin ja Nietzschen tuotannot ovat hyvin erilaisia. Nietzschen tuotanto on hajanaista ja fragmentaarista, ei perinteistä filosofista tekstiä, jossa käsitteet ja ajatukset olisivat tarkasti määriteltyjä ja seuraisivat loogisesti toinen toisiaan. Heideggerin filosofia on muodoltaan perinteisempää ja käsitteistöltään ankaaraa, mutta yhteys Nietzschen löytyy sisällöstä. Martin Heidegger tunnetaan yhden kysymyksen filosofina: Mitä on oleminen? Tämän kysymyksen hän esittää pääteoksessaan *Oleminen ja aika*. Hänen innoittajinaan ja oppi-isinään pidetään ensisijaisesti Husserlia ja Diltheya, joiden katsotaan vaikuttaneen kysymyksen esiintuomiseen ja kehittelyyn. Heideggerin oppilas Hans Georg Gadamer väittää kuitenkin ennen kaikkea Nietzschen olleen Heideggerin edeltäjä. Heidegger on oivaltanut tämän ehkä itsekin myöhemmin. Gadamerin mukaan Heideggerin *Oleminen ja aika* sisältää implisiittisesti pyrkimyksen kohottaa Nietzschen radikaali platonismin kritiikki tasolle, jossa se kohtaa länsimaisen metafysiikan ja lopulta ylittää sen.⁸⁸ Heideggerin pääväittäjä on, että Nietzschen filosofia täydentää metafysiikan

palauttamalla olemisen täydellisesti olevaan ja näin peittämällä eron olevan ja olemisen välillä. Olemisesta tulee arvo, jonka tehtävänä on säilyttää oleva. Olemisen arvona on Heideggerille tapahtumana verrattavissa Jumalan kuolemaan. Metafysiikalla Heidegger tarkoittaa koko sitä filosofian traditiota, joka alkaa Aristoteleesta ja Platonista ja johtaa meidän päiviimme asti. Antiikin Kreikassa filosofien alaan kuuluivat niin tieteet kuin taiteetkin ja heidän tutkimuksiinsa kuului niin maailmankaikkeuden järjestys kuin väärä ja oikea teko. Aikamme modernissa tiedemaailmassa filosofia on kutistunut yhdeksi tieteen alaksi muiden tieteiden joukossa ja ihmettelee miksi enemminkin on kuin ei ole.

Heidegger pohtii, miksi hullu on hullu ja mitä hullu sanoi Jumalan kuolemasta. Hän ei ole hullu siksi, että huutaa etsivänsä Jumalaa, vaan

”koska hän on nyrjähtänyt nykyisen ihmisen tasolta, jossa ylikuonnollisen maailman ideat ovat tulleet epärealistisiksi ja hävinneet todellisuudesta.”⁸⁹

Tämä nyrjähtänyt ihminen on vedetty nykyisen ihmisen yli. Kuitenkin hänet on vedetty täysin ennalta määrätyn ihmisen olemukseen, *animale rationaleen*. Tällä ei ole mitään yhteistä sellaisen ihmisen kanssa, joka ei usko Jumalan olemassaoloon. Ihmiset eivät ole uskottomia siksi, että Jumala Jumalana on tullut heille arvottomaksi uskoa, vaan koska he ovat luopuneet mahdollisuudesta uskoon. Samoin kuin he eivät kykene etsimään Jumalaa, koska eivät enää ajattele, he ohittavat läheisyyden. Torilla seisovat ihmiset eivät ajattele ja yrittävät jaarittelullaan välttää ahdistuksen, joka voisi herätä hullun huudosta: ”Jumala on kuollut.”⁹⁰

Heideggerin tulkinnaalla Nietzschestä on tarkoitus valottaa kysymystä nihilismin olemuksesta metafysiikan olemuksena ja ylipäätään tehdä se kysymys mahdolliseksi. Nietzsche kääntää metafysiikan ympäri niin, että yliaistillinen muuttuu epävaakaaksi aistimellisen tuotokseksi. Tätä Nietzsche pitää metafysiikan ylittämisenä. Ajattelu, jossa metafysiikka pelkää kieltä, jää kiinni metafysiikan olemukseen ja on metafysiikkaa. Juuri tämä on Nietzschein kohtalo Heideggerin tulkinnaassa. Heidegger ei kuitenkaan väitä, että metafysiikka olisi intentionaalisesti nihilististä kutsuessaan metafysiikan olemusta nihilistiseksi. Itse asiassa metafysiikan pyrkimys on ylittää nihilismi. Metafysiikka on kuitenkin tuomittu epäonnistumaan, niin kuin Nietzschekin, koska metafysiikka epäonnistuu olemuksensa ymmärtämisessä. Jotta metafysiikka ja nihilismi voitaisiin ylittää, olisi välttämätöntä ajatella sitä, minkä se on unohtanut ja jättänyt ajattelematta. Heideggerin mielestä tämä unohtettu on tieteenkin olemisen, minkä takia metafysiikka juuri onkin nihilististä. Heidegger ei syytä metafysiikkaa tästä unohtuksesta, vaan näkee syyn olemisessa itsessään. Metafysiikka epäonnistuu ajattelemaan olemista ja samalla omaa olemustaan, koska olemisen itse vetäytyy eikä anna itseään ajateltavaksi. Siten metafysiikka saa nihilistisen olemuksensa olemisen poissaolosta.⁹¹

Nihilismi tarkoittaa Nietzscheille traditionaalisen metafysiikan määräämien transsendentaalisten arvojen uudelleen arvioimista. Heideggerin mukaan Nietzsche omasta mielestään täydellisessä nihilismissään esittää vielä äärimmäisempää nihilismia, kuin huomaakaan. Vaikka Nietzsche haluaa ylittää metafysiikan, on hän metafysiikan keskuksessa, koska hän jatkaa ajattelua arvioimisen ehdoin. Kaiken olemisesta tulee määrätty tarkoitus, jonka aina täytyy johtaa johonkin tulevaan päämäärään. Turvataksensa itsensä itsetietoisuus ottaa käyttöönsä jopa olemisen tahtona valtaan silloin, kun se ymmärretään subjektina. Tämä on juuri sitä ajattelua, joka on Heideggerin mielestä nihilismin

ja metafysiikan korkein aste ja muoto. Olemisen on alennettu arvoksi.

VIITTEET

1. Aristoteles 982 b 9.
2. Gadamer 1996, s. 500.
3. Lisää tekstin historiasta ja Nietzschen julkaisusarjoista: Walter Kaufmann 1968, xvii–xix ja Martin Heidegger 1996, s. 5–9.
4. Heidegger 1969, s. 63.
5. Emt., s. 63.
6. Heidegger 1997, s. 179.
7. Sallis 1990, s. 28–29.
8. Heidegger 1986, s. 10.
9. Turgenev 1973, s. 47.
10. Heidegger 1997, s. 23.
11. Heidegger 1980, s. 213.
12. Emt., s. 214.
13. Emt., s. 214–215.
14. Nietzsche 1959, s. 17 § 2. *Der Wille zur Machtin* viitatessani käytän sivunumeron lisäksi fragmentin numeroa, joka löytyy käyttämästäni painoksesta ja myös englanninkielisestä käännöksestä.
15. Heidegger 1980 s. 218–219.
16. Heidegger 1997, s. 24.
17. Nietzsche Heideggerin 1980, s. 210 mukaan.
18. Hegel 1990, s. 432.
19. Hegel 1986, s. 546.
20. Heidegger 1980, s. 210.
21. Nietzsche 1963, s. 116.
22. Emt., s. 116–117.
23. Emt., s. 117.
24. Sama.
25. Nietzsche 1963, s. 117.
26. Nietzsche 1995, s. 10.
27. Emt., s. 27.
28. Emt., s. 253.
29. Sama.
30. Sama.
31. Heidegger 1997, s. 24–25.
32. Nietzsche 1959, s. 26 § 28.
33. Heidegger 1980, s. 221.
34. Nietzsche 1959, s. 10 § 710.
35. Heidegger 1980, s. 223–225.
36. Heidegger 1980, s. 227.
37. Emt., s. 227–228.
38. Heidegger 1980, s. 229.
39. Emt., s. 229.
40. Sama.
41. *Ursprung des Kunstwerkissä* (suomeksi *Taideteoksen alkuperä*) Heidegger (1995, s. 64–65) määrittelee viisi olevan totuuden tapahtumisen paikkaa, joista yksi on läheisyys. Muut neljä ovat: taideteos, valtion synty, filosofia ja uhri.
42. J. A. Hollon kääntämässä *Zarathustrassa* 'der Wille zur Macht' on käännetty 'vallantahdoksi', jonka olen lainauksissa säilyttänyt. Tekstissäni käytän kuitenkin Salomaan mukaista käännöstä 'tahto valtaan', koska tulkinnaassa Heidegger käsittelee sanoja valta ja tahto erillään, vaikkakin päättyy jossain tulkinna vaiheessa niidenkin samuuteen.
43. Nietzsche 1995, s. 152.
44. Emt., s. 154.
45. Nietzsche 1959, s. 310 § 675.
46. Heidegger 1980, s. 229–230.
47. Nietzsche 1999, s. 340.
48. Nietzsche 1959, s. 321 § 693.
49. Heidegger sortuu itse usein anakronismiin, kuten esimerkiksi puhuesaan antiikin taiteesta.
50. Heidegger 1997, s. 28.
51. Nietzsche 1995, s. 675.
52. Heidegger 1980, s. 232–233.
53. Nietzsche 1995, s. 190.
54. Emt., s. 192.
55. Nietzsche 1969, s. 187–188.
56. Heidegger 1980, s. 233.
57. Gianni Vattimo näkee tietyn ehdoin Nietzschen olevan differenssin ajattelija. Hänen mukaansa on kuitenkin ensin tehtävä korjauksia siihen, mitä pidetään differenssin filosofiana. Katso Vattimo 1993.
58. Vattimo 1993, s. 74.
59. Nietzsche 1959, s. 281 § 588.
60. Heidegger 1980, s. 234–235.
61. Heidegger 1995, s. 245–246.

62. Nietzsche 1963, s. 117.
 63. Heidegger 1997, s. 29–30.
 64. Heidegger 2000, s. 75. Traditionaaliseen antropologiaan kuuluu ihmisen määrittäminen yhtäältä *animal rationaleksi*, järkevaksi olenoksi, ja toisaalta teologian kautta enemmänkin kuin pelkästään järkevaksi olenoksi. Tästä seuraa Heideggerin mukaan se, että unohdetaan kysymys ihmisen olemisesta ja olemisesta tulee itsestäänselvyys. Toisin sanoen ihmistä olevana ei kysytä ontologisesti. Heidegger 2000, s. 70–75.
 65. Heidegger 1980, s. 246–247.
 66. Emt., s. 248.
 67. Nykyaikana olemme tottuneet erilaisiin yli-ihmisiin. Jokainen meistä tuntee Teräsmiehen, Robocopin, Hämähäkkimiehen tai Terminaattorin, jolla on kykyjä, jotka menevät yli normaalin ihmisen suorituskyvyn. Nämä kyvyt ovat kuitenkin aina jollain tavalla luonnontieteen mielikuvituksellisella sovellutuksella hankittuja tai saatuja. Ne eivät enää ole jumalien oikkuja, kuten esimerkiksi Homeroksen sankareilla Odysseuksella ja Akhilleuksella. Yli-ihmisetkin ovat sekularisoituneet, maallistuneet.
 68. Valta maan yli tarkoittaa laskevaa ajattelua, joka kaiken objektivoinnilla laskevan ajattelun kautta muuttaa kaiken varannoksi. Katso Heideggerin teknologiaa käsitteleviä kirjoituksia.
 69. Gianni Vattimo (1988, s. 99–100) puhuu sekularisaatiosta.
 70. Emt., s. 248–249.
 71. Nietzsche 1995, s. 402.
 72. Heidegger 1980, s. 250.
 73. Emt., s. 251.
 74. Nietzsche Heideggerin 1980, s. 252 mukaan.
 75. Katso Heidegger, ”Das Ende der Philosophie und das Aufgabe des Denkens”, teoksessa *Zur Sache des Denkens*. Tässä tekstissä nimensä mukaisesti Heidegger asettaa ajattelun totuuden tapahtumisen paikaksi, koska filosofia on siihen kykenemätön nykyisessä muodossaan. Hän määrittelee totuuden *aletheiaksi*, jossa totuus on myös peittyneisyyttä paljastumisen oheessa.
 76. Heidegger 1980, s. 252.
 77. Dreyfus 1998, s. 207.

78. Heidegger 1989, s. 253–254.
 79. Heidegger 1980, s. 255.
 80. Nietzsche 1963, s. 116.
 81. Heidegger 1980, s. 256.
 82. Heidegger 1980, s. 256–257.
 83. Heidegger 1980, s. 257–258.
 84. Heidegger 1980, s. 259.
 85. Emt., s. 260–261.
 86. Emt., s. 260.
 87. Emt., s. 261–262.
 88. Gadamer 1998, s. 257–258.
 89. Heidegger 1980, s. 262.
 90. Heidegger 1980, s. 262–263.
 91. Gillespie 1984, s. 143–145.

KIRJALLISUUS

- Aristoteles, *Metafysiikka*. Helsinki 1990.
 Hubert L. Dreyfus, ”Heidegger nihilismin, taiteen, teknologian ja politiikan suhteista”. Teoksessa A. Haapala (toim.), *Heidegger: Ristiriitojen filosofi*. Helsinki 1998, s. 203–233.
 Hans-Georg Gadamer, *Truth and Method*. New York 1998.
 M. A. Gillespie, *Hegel, Heidegger and the Ground of History*. Chicago & London 1984.
 Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Phänomenologie des Geistes*. Baden-Baden 1986.
 Georg Wilhelm Friedrich Hegel, ”Glauben und Wissen oder die Reflexionsphilosophie der Subjektivität in der Vollständigkeit ihrer Formen als Kantische, Jacobische und Fichteste Philosophie”. Teoksessa *Werke 2, Jenaer Schriften 1801–1807*. Frankfurt am Main 1990.
 Martin Heidegger, *Holzwege*. Frankfurt am Main 1980.
 Martin Heidegger, Nietzsche: Der Europäische Nihilismus. *Gesamtausgabe, Bd. 48*. Frankfurt am Main 1986.
 Martin Heidegger, Nietzsche, Erster Band. *Gesamtausgabe, Bd. 6.1*. Frankfurt am Main 1996.
 Martin Heidegger, Nietzsche, Zweiter Band. *Gesamtausgabe, Bd. 6.2*. Frankfurt am Main 1997.
 Martin Heidegger, *Oleminen ja aika*. Tampere 2000.
 Martin Heidegger, *Silleen jättäminen*. Tampere 1991.
 Martin Heidegger, *Taideteoksen alkuperä*. Helsinki 1995.
 Martin Heidegger, *Zur Sache des Denkens*. Tübingen 1969.
 Walter Kaufmann, *Nietzsche: Philosoph – Psychologe – Antichrist*. Darmstadt 1982.
 Walter Kaufmann, ”Editor’s introduction”. Teoksessa Fr. Nietzsche, *The Will to Power*. New York 1967.
 William Lowitt, ”Introduction”. Teoksessa M. Heidegger, *The Question Concerning Technology and Other Essays*. New York 1977, xiiv–xxxix.
 Friedrich Nietzsche, *Der Wille zur Macht*. München 1959.
 Friedrich Nietzsche, *Jenseits von Gut und Böse: Zur Genealogy der Moral*. Kritische Studienausgabe. München 1999.
 Friedrich Nietzsche, *The Will to Power*. New York 1976.
 Friedrich Nietzsche, *Iloinen tie*. Helsinki, 1963.
 Friedrich Nietzsche, *Näin puhui Zarathustra: Kirja kaikille eikä kenellekään*. Helsinki 1995.
 John Sallis, *Echoes: After Heidegger*. Bloomington & Indianapolis 1990.
 Ivan Turgenev, *Isät ja pojat*. Hämeenlinna 1973.
 Gianni Vattimo, *The End of Modernity: Nihilism and Hermeneutics in Post-modern Culture*. Worcester 1988.
 Gianni Vattimo, *The Adventure of Difference: Philosophy after Nietzsche and Heidegger*. Cornwall 1993.

SoPhiSoPhiSoPhiSoPhiSoPhiSoPhiSoPhiSoPhiSoPhi

Laari, Jukka (toim.):

NIETZSCHEN HÄMÄRÄ. PIENI KIRJA NIETZSCHESTÄ JA FILOSOFIASTA.

Kirjassa keskitytään Nietzschen ajatteluun kahdesta näkökulmasta käsin. Aluksi tarkastellaan hänen ajatteluaan sunhteessa hänelle keskeisiin modernin filosofian hahmoihin. Tämän jälkeen tarkastellaan historian ja poliittikan kysymyksiä. Nietzscheä ei olla yleensä pidetty poliittisena filosofina vaan pikemminkin esteetikkona. Hänet on jopa saatettu mieltää yksiselitteisesti ”taantumukselliseksi” ajattelijaksi. Totuus ei kuitenkaan ole näin yksinkertaista, kuten lukija tulee huomaamaan. *SoPhi 59, ISBN 951-39-0923-9, 241 sivua, 120 mk*

Olivia Guaraldo:

STORYLINES, POLITICS, HISTORY AND NARRATIVE FROM AN ARENDTIAN PERSPECTIVE.

In her book Olivia Guaraldo analyzes Hannah Arendt’s conception of storytelling and endows it with relevance in historical and political thinking. Her aim is to mobilize concepts, to displace the conceptual mastery of the tradition of political thought by questioning its verticality and abstractness.

SoPhi 63, ISBN 951-39-0978-6, 244 pages, 120 mk

Eerik Lagerspetz, Heikki Ikäheimo & Jussi Kotkavirta (eds.):

ON THE NATURE OF SOCIAL AND INSTITUTIONAL REALITY.

What is the nature of the social reality? How do the major social institutions like money or law exist? What are the limits of individualistically-oriented social theories? These and related problems are intensely discussed in philosophy, in legal theory and in methodology of social sciences. This collection brings together the different traditions of the contemporary discussion. *SoPhi 57, ISBN 951-39-0704-X, 231 pages, 120mk*

Tilaukset: Kopijyvä Oy, Viitaniementie 15, 40720 Jyväskylä.
 p. 014-3342845, fax 014-618650, E-mail: kustannus@kopijyva.fi

PhilosophyPhilosophyPhilosophyPhilosophyPhilosophyPhilosophy